

DUA*

Dua kelimesi, çağırarak, seslenmek, istemek, yardım talep etmek anlamlarına gelir. Dinî bir terim olarak ise, Allah'ın yüceliği karşısında kulun aczini itiraf etmesi, insanın bütün benliği ile O'na yönelip sevgi ve tazim duyguları içinde maddî ve manevî isteklerini O'na arz etmesi demektir.¹ Buna göre dua, Allah'ın bağış ve merhametini elde etmenin en temel yoludur.

Dua, kul ile sonsuz kudret sahibi olan Allah arasında bir köprüdür. Dua, insanın her şeye gücü yeten üstün bir kudrete sığınma ihtiyacının tabii bir sonucudur. Dua anı, kul ile Allah arasındaki ilişkinin ferdi ve kalbî planda en yoğun zamanıdır. İnsanın Allah'a muhtaç oluşunun ve acziyetinin farkına varması ve yüce kudrete boyun eğerek içten bir sevgi ve samimi bir gönül bağı ile yalvarıp yakarmasıdır.

Dua, bütün peygamberlerin, irfan sahibi insanların, âlimlerin ve müminlerin istek ve arzularını Yüce Yaratıcı'ya arz ettikleri ve bundan asla müstağni kalamadıkları bir ibadettir. Hz. Peygamber (s.a.s.):

هُوَ الْعِبَادَةُ الدُّعَاءُ

“Dua ibadettir”² buyurmaktadır. Bir başka hadislerinde ise, *مخ العبادة* buyurarak duayı “ibadetin özü/ilîği” olarak nitelemektedir.³

* Bu metin Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi Zeki SAYAR tarafından hazırlanmıştır.

¹ *Dini Kavramlar Sözlüğü*, DİB Yayınları, Ankara 2006, s. 128.

² İbn Mâce, “Dua”, 1; Ebû Dâvûd, “Salât”, 358.

³ Tirmîzî, “Daavât”, 1, H. No: 3371.

Dua, ümit ve huzurun kaynağı, insanın maddî ve manevî dertlerinin ve ızdıraplarının şifa hazinesidir. Allah katında insanın değer kazanmasını ve rahmet kapılarının açılmasını sağlayan bir ibadettir. Kur’ân-ı Kerîm’de,

قُلْ مَا يَعْجَبُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ

“(Ey Muhammed!) De ki, duanız/ibadetiniz olmazsa, Rab-bim size ne diye değer versin”⁴ buyurularak bu hususa işaret edilmektedir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) de, “Allah katında duadan daha faziletli bir şey yoktur”⁵ ifadeleriyle duanın, insanın Allah’a karşı kulluk faaliyetlerinin esasını oluşturduğunu bildirmektedir.

Duanın Dinî Hayatımızdaki Yeri ve Önemi

İnsanın dua etme isteği ve arzusu, onda doğuştan var olan bir özelliktir. Zira yüce bir varlığa inanan her insan, yaşamının herhangi bir döneminde dua ihtiyacı duyar. Bu nedenle her dinde dua vardır. Çünkü her insan, zaman zaman başaramaya-cağı pek çok durumla karşılaşabilir ve büyük bir üzüntü ve sızıntı yaşayabilir. Böyle anlarda insan, Allah’a sığınma ve O’ndan yardım isteme; yani dua etme ihtiyacı hisseder. Hatta Allah’a inanmasa bile insan, üstesinden gelemediği bir durum karşısında duaya sarılır, dua etme ihtiyacını hisseder. Kur’an’da Yüce Allah bu durumu şöyle açıklar:

وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنبِهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَا إِلَىٰ ضُرِّ مَسَّهُ كَذَلِكَ زِينٌ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

⁴ Furkan, 25/77.

⁵ İbni Mâce, “Dua”, 1, 3828.

“İnsana bir zarar dokunduğu zaman, yan yatarken, otururken ya da ayaktaiken bize dua eder; zararını kaldırdığımız zaman ise, sanki kendisine dokunan zarardan dolayı bize hiç dua etmemiş gibi davranır. İşte aşırı gidenlere yaptıkları şeyler böyle süslü gösterilmiştir.”⁶

Bu ve benzeri âyetlerden de anlaşılacağı gibi, dua etmek insanda fitrî bir özellik olup, hayatımızda asla vazgeçemeyeceğimiz bir olgudur. Zira insan dua yaptıktan sonra manevî bir iç huzuru ve zenginliği yaşar, Rabbinden istediği şeylerin yerine getirileceği hususunda ümitvar olur.

Dua başlı başına bir ibadettir. Zira,

أَدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً

“Rabbimize yalvararak ve gizlice dua edin”⁷ âyet-i kerimesiyle Yüce Allah bizzat kendisine dua etmemizi emretmektedir. Hz. Peygamber (s.a.s.) de dua etmemizi isteyerek,

فَعَلَيْكُمْ عِبَادَ اللَّهِ بِالْدُعَاءِ

“Ey Allah’ın kulları! Size dua etmenizi tavsiye ederim”⁸ buyurmakta ve

تَرْكُ الدُّعَاءِ مَعْصِيَةٌ

“Duayı terk etmek ma’siyettir”⁹ hadis-i şerifiyle de duayı terk etmenin günah olduğunu bildirmektedir. Ayrıca Sevgili Peygamberimiz Cenâb-ı Hakk’ın, kulunun kendisinden bir şey istemesinden hoşnut olduğunu,

سَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ يُسْأَلَ وَأَفْضَلُ الْعِبَادَةِ أَنْتِظَارُ الْفَرَجِ

⁶ Yûnus, 10/12.

⁷ A’raf, 7/55.

⁸ Hâkim, “Daavât”, I, 493.

⁹ el-Heysemî, “Ed’iye”, 2, H. No: 17194.

“Allah’ın fazlından isteyin. Çünkü Allah kendisinden istenmesini sever. En faziletli ibadet, dua ederek bir sıkıntının kalkmasını ummaktır”¹⁰ hadis-i şerifiyle ifade etmektedir.

Bu nedenle Hz. Peygamber (s.a.s.),

لَيْسَ شَيْءٌ أَكْرَمَ عَلَى اللَّهِ مِنَ الدُّعَاءِ

“Allah katında duadan daha şerefli bir şey yoktur”¹¹ ifadele-riyle dua eden insanın Yüce Allah’ın varlığını, birliğini, kudretini kabul ettiğini ve kendi acizliğini, O’na muhtaç olduğunu ikrar etmiş olacağını belirtir.

Rahmet kapılarını açan dua, hayatımızda vazgeçemeyeceğimiz bir husustur. Hz. Peygamber (s.a.s.),

الدُّعَاءُ مِفْتَاحُ الرَّحْمَةِ

“Dua rahmet (kapılarını açan) bir anahtardır.”¹² ve

الدُّعَاءُ سِلَاحُ الْمُؤْمِنِ وَعِمَادُ الدِّينِ وَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

“Dua müminin silahıdır, dinin direğidir, göklerin ve yerin nurudur” buyurarak duanın, müslüman kişinin manevî silahı olduğunu belirtmiştir.¹³

Duanın Kabul Edileceğine İnanılması

Yüce Allah rahmetiyle daima kullarının yanındadır. Kendisine dua edilmesini emrederek, yapılan duaları kabul edeceğini bildirmekte ve şöyle buyurmaktadır:

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ
فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ

¹⁰ Tirmizî, “Daavât”, 116.

¹¹ Tirmizî, “Daavât”, 1; İbn Mâce, “Dua”, 1.

¹² Süyûtî, I, 486.

¹³ Hâkim, “Daavât”, H. No: 1812.

“Kullarım beni senden sorarlarsa (bilsinler ki, gerçekten ben onlara çok) yakınlım. Bana dua edince dua edenin duasına cevap veririm. O halde doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler.”¹⁴ Diğer bir âyette ise Cenâb-ı Hak,

اَدْعُونِي اَسْتَجِبْ لَكُمْ اِنَّ الَّذِيْنَ يَسْتَكْبِرُوْنَ عَنِ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُوْنَ
جَهَنَّمَ دَاخِرِيْنَ

“Bana dua ediniz, duanıza cevap vereyim. Bana kulluk etmeyi kibirlerine yediremeyenler aşağılanmış bir halde cehenneme gireceklerdir.”¹⁵ buyurarak sadece kendisine içten ve samimi olarak dua ve ibadet edilmesini emretmektedir.

Yüce Peygamberimiz de, Allah’ın, kullarına olan bu engin merhametine işaret ederek şöyle buyurmaktadır:

اِنَّ رَبِّكُمْ تَبَارَكَ وَتَعَالَى حَيِّ كَرِيْمٍ يَسْتَجِيْبُ مِنْ عَبْدِهِ اِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ
اِلَيْهِ اَنْ يَرُدَّهَا صَفْرًا

“Şüphesiz sizin Rabbiniz hayâ ve kerem sahibidir. Ellerini kendisine doğru kaldırıp dua ettiğinde kulunu boş çevirmekten hayâ eder.”¹⁶

Peygamberimiz (s.a.s.) bir defasında “Herhangi bir müslüman Allah’tan bir şey isterse, günah bir şeyi istemediği veya akrabası ile ilgisini kesmeyi arzu etmediği sürece Allah onun duasını mutlaka yerine getirir veya ona vereceği şey kadar bir kötülüğü kendisinden giderir” buyurmuştu. Bunun üzerine orada bulunanlardan birisi, “o zaman biz Allahtan çok şey iste-

¹⁴ Bakara, 2/186.

¹⁵ Mu’min, 40/60.

¹⁶ Ebû Dâvûd, “Salât”, 358.

riz” deyince, Resûl-i Ekrem (s.a.s.), “Allah’ın lütfü sizin istediğiniz şeylerden daha çoktur” buyurdu.¹⁷

Dua Yaparken Uyulması Gereken Kurallar

Yapılan duaların Allah katında makbul olması için duanın birçok adabı vardır. Bunların belli başlıları şunlardır:

1. Duanın kabul edileceğine inanarak dua edilmelidir. Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

ادعوا الله وأنتم موقنون بالإجابة ، واعلموا أن الله لا يستجيب دعاءً
من قلبٍ غافلٍ

“Dualarınızın kabul edileceğine inandığınız halde Allah’a dua edin; iyi biliniz ki Allah, gafil olan ve gönü Allah’tan başka bir şeyle meşgul bulunan kimsenin duasını kabul etmez.”¹⁸

2. Duaya Allah’a hamd ve Peygambere salât ve selâmla başlanmalıdır. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.),

إذا صَلَّى أحدكم فليبدأ بتمجيد ربه جل وعز والثناء عليه ، ثم لصلِّ
على النبي ، ثم ليدع بعدُ بما شاء

“Sizden birisi namaz kılınca, Rabbini lâıyk olduğu şekilde hamd ve sena edip, bana salât ve selâm ettikten sonra dilediği şekilde dua etsin.”¹⁹ buyurmuştur.

3. Dua, ihlâs ve samimiyet içerisinde, derin bir huşu ile yapılmalıdır. Bağıırıp çağırılmaktan, riya ve gösterişten, duanın ruhuna uygun olmayan söz, tutum ve davranışlardan uzak durulmalıdır. Kur’ân-ı Kerîm’de,

ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

¹⁷ Tirmizî, “Daavât”, 115.

¹⁸ Tirmizî, “Daavât”, 66. 7/51

¹⁹ Ebû Dâvûd, “Salât”, 358.

“Rabbimize alçak gönüllüce ve için için dua edin. Çünkü O, haddi aşanları sevmez.”²⁰ buyurulmaktadır.

4. Müminlerin birbirlerine yapmış oldukları dualar da makbul dualar arasında zikredilmektedir. Konuya ışık tutan bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

دَعْوَةُ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ لِأَخِيهِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ مُسْتَجَابَةٌ ، عِنْدَ رَأْسِهِ مَلَكٌ مُوَكَّلٌ كُلَّمَا دَعَا لِأَخِيهِ بِخَيْرٍ قَالَ الْمَلَكُ الْمُوَكَّلُ بِهِ آمِينَ ، وَلَكَ بِمِثْلِ

“Bir müslümanın, yanında bulunmayan din kardeşine yapaçağı dua kabul olunur. Bir kimse din kardeşine hayır dua ettikçe, yanında bulunan görevli bir melek ona, ‘duan kabul olsun, aynı şeyler sana da verilsin’ diye dua eder.”²¹

5. Duanın kabulünde önemli hususlardan birisi de, kazancın helâl ve temiz olmasıdır. Yüce Allah bir âyet-i kerimede şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ

“Ey iman edenler! Eğer siz ancak Allah’a kulluk ediyorsanız, size verdiğimiz rızıkların iyi ve temiz olanlarından yiyin ve Allah’a şükredin.”²²

6. Esmâü'l-Hüsna (Allah’ın en güzel isimleri) ile dua edilmelidir. Kur’ân-ı Kerîm’de,

وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا

²⁰ A’raf, 7/55.

²¹ Müslim, “Zikir”, 78.

²² Bakara, 2/172.

“En güzel isimler Allah’ındır. O halde O’na güzel isimleri ile dua ediniz.”²³ buyurulmaktadır.

7. Duanın kabulüne inanarak, acele etmeden ve ısrarla duaya devam edilmelidir. Zira Hz. Peygamber (s.a.s.), insanın, “Defalarca dua ettim; ama duamın kabul edildiğini hiç görmedim” demesini hoş karşılamamış ve böyle söyleyenleri aceleci davranmakla nitelemiştir.²⁴ Kaldı ki, “Yeryüzünde Allah’a dua eden her bir müminin Allah (ya duasını kabul ederek) ona istediğini verir ya da istediğine eş değer olacak bir kötülüğü ondan giderir.”²⁵

8. Duadan önce tövbe ve istiğfar edilmelidir. Zira günah işleyen, haramlardan uzak durmayan bir kulun duası kabul edilmeye layık değildir.²⁶

Ayrıca dua ederken abdestli olmaya, duada meşru olan şeyleri istemeye, mümkünse kibleye yönelmeye, duaya konu olan isteğimizin gereğini yerine getirmeye, dua edilirken inanarak, şuurlu ve bilinçli bir şekilde bulunmaya çalışılmalıdır.

Duanın Kabulünde Zaman ve Mekân Faktörü

Duada Allah’ın rızasına uygun her şey Cenâb-ı Hak’tan istenebilir. Bu konuda bir sınır yoktur. Her zaman ve her yerde dua yapılabilir. Ancak bazı zaman, mekân ve durumlarda yapılan dua ve istiğfarın Yüce Allah’ın katında daha çok karşılık bulacağı ifade edilmiştir. Bu zaman ve mekânlardan bazılarını kısaca şöyle ifade edebiliriz:

1. Namaz kılarken secdede yapılan dua: Peygamberimiz (s.a.s.),

أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ ، فَأَكْثَرُوا الدُّعَاءَ

²³ Araf, 7/180.

²⁴ Müslim, “Zikir”, 92.

²⁵ Ahmed, *Müsned*, 3/18.

²⁶ Müslim, “Zekât”, 19.

“Kulun Rabbine en yakın olduğu hal, secde halidir. İşte bu sebeple secdede çok dua ediniz”²⁷ buyurmuştur.

2. Gece yarısı ve farz namazlardan sonra yapılan dualar: Hz. Peygamber (s.a.s.)’e “Allah katında daha çok kabul edilen dua hangi duadır” diye sorulunca Hz. Peygamber (s.a.s.),

جَوْفَ اللَّيْلِ الْآخِرِ ، وَدُبُرَ الصَّلَوَاتِ الْمَكْتُوبَاتِ

“Gecenin son saatlerinde ve farz namazlardan sonra yapılan duadır”²⁸ buyurmuştur.

3. Arafe günü Arafat’ta yapılan dualar: Peygamberimiz (s.a.s.),

خَيْرُ الدُّعَاءِ دُعَاءُ يَوْمِ عَرَفَةَ

“En hayırlı/kabule şayan olan dua, Arafe günü yapılan duadır”²⁹ buyurarak Arafat’ın duaların kabulündeki yeri ve önemi işaret etmiştir.

4. Cuma günü ve gecelerinde yapılan dualar: Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurur:

فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ سَاعَةٌ لَا يُؤَافِقُهَا مُسْلِمٌ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي يَسْأَلُ اللَّهَ خَيْرًا إِلَّا أَعْطَاهُ

“Cuma gününde bir saat vardır ki, müslüman o saatte namazda Allah’tan bir hayır isterse Allah ona istediğini verir.”³⁰ Ayrıca Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), Hz. Ali’ye;

²⁷ Müslim, “Salât”, 215.

²⁸ Tirmizî, “Daavât”, 79.

²⁹ Tirmizî, “Dua”, 8;

³⁰ Buhârî, “Daavât”, 61.

إِذَا كَانَ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَقُومَ فِي ثُلُثِ اللَّيْلِ الْآخِرِ
فَاتَّهَآ سَاعَةً مَشْهُودَةً وَالدُّعَاءُ فِيهَا مُسْتَجَابٌ

“Cuma gecesi olduğu zaman gecenin son üçte birinde kalabilirsen (kalk ve dua et). Çünkü o vakit, (meleklerin) şahit olduğu bir zaman dilimidir. Bu vakitte yapılan dua kabul olur.” buyurmuştur.³¹

6. Misafirin ve anne-babanın çocuklarına duası: Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثُ دَعَوَاتٍ مُسْتَجَابَاتٌ لَا شَكَّ فِيهِنَّ دَعْوَةُ الْوَالِدِ وَدَعْوَةُ الْمُسَافِرِ
وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ

“Hiç şek ve şüphe yok ki, üç kimsenin yaptığı dua kabul edilir: Anne-babanın çocuklarına yaptığı dua, misafirin duası ve zulme uğramış kimsenin duası.”³²

7. Ezan okunurken ve kaamet getirilirken yapılan dualar: Peygamberimiz (s.a.s.),

إِذَا كَانَ عِنْدَ الْأَذَانِ فُتِحَتْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَاسْتَجِيبَ الدُّعَاءُ وَإِذَا
كَانَ عِنْدَ الْإِقَامَةِ لَا تُرَدُّ دَعْوَةٌ

“Ezan okunduğunda, sema kapıları açılır ve dualar kabul edilir. Kamet getirildiğinde dua reddedilmez.”³³ buyurmaktadır.

İnsan her yerde ve her durumda dua edebilir; duanın belli bir şekli, dili ve kalıbı yoktur. Asıl olan duanın ihlâs ve samimi duygularla yapılmasıdır. Ancak Kur’ân-ı Kerîm ve hadislerde bildirilen dua örneklerinden yararlanarak dua edilmesi uygundur.

³¹ Ebû Davûd, “Edeb”, 123.

³² Ebû Dâvûd, “Salât”, 364; Tirmizî, “Daavât”, 48.

³³ İbn Ebî Şeybe, “Dua”, No: 29239.

Yüce Peygamberimiz (s.a.s.), genel olarak şöyle dua eder ve buna benzer dualar yapmamızı tavsiye ederdi: *اللَّهُمَّ أَحْسِنْ عَاقِبَتَنَا فِي الْأُمُورِ كُلِّهَا وَاجْرِنَا مِنْ خِزْيِ الدُّنْيَا* “Allah'ım! Bütün işlerde akıbetimizi güzel eyle ve bizi dünyada rezil olmaktan koru.”³⁴ Kur'ân-Kerîm'de bizlere öğretilen en güzel dua örneklerinden biri de;

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

“Ey Rabbimiz! Bize dünyada iyilik, güzellik ve nimet ver; âhirette de iyilik, güzellik ve nimet ver ve bizi ateş azabından koru.”³⁵ âyet-i kerimesidir.

³⁴ İbn Hibbân, “Ed'ıye”, No: 949.

³⁵ Bakara, 2/201.